

Alcoy

Passaports a l'art
(1947-1987)

Alcoy

Passaports a l'art

(1947 - 1987)

Museu Arxiu de Sant Andreu de Llavaneres

del 6 d'octubre al 26 de novembre de 2017

A la coberta detall de l'obra *Runes*

Alcoy: Passaports a l'art (1947 - 1987)

Organització i coordinació:

Museu Arxiu de Sant Andreu de Llavaneres

Edició catàleg:

Museu Arxiu de Sant Andreu de Llavaneres

Comissariat i text:

Rosa Alcoy i Pedrós

Disseny gràfic i Maquetació:

Joan Alcoy i Pedrós

El Museu Arxiu de Sant Andreu de Llavaneres

vol expressar el seu agraïment a:

Colección Gaudifond Arte www.gaudifondarte.com

Helena Fradera

Família Iglesias - Gasull

Museu de Mataró

Pere Pascual

Roger Prat

Anna Rector

Josefina Riera, vídua Marfà

Família Alcoy - Pedrós

Impressió: Gràfiques Llavaneres

Dipòsit legal: B 22468 / 2017

Presentació:

A Sant Andreu de Llavaneres l'art i la cultura sempre han tingut un espai preeminent. No només per l'enorme potencial educatiu, evocador i social dels treballs artístics, sinó per la seva capacitat única d'explicar-nos com a poble. Les pintures, les escultures i l'art en general són peces indispensables del relat que les persones anem escrivint dia a dia i a través del qual ens dotem d'identitat pròpia i ens constituïm com a societat.

Per això és un plaer i un orgull poder acollir l'obra d'un dels mataronins d'adopció més il·lustres, n'Eduard Alcoy. Enguany, coincidint amb el 30è aniversari de la seva mort, des de Llavaneres volem retre el nostre modest homenatge a tan cèlebre figura. I ho fem compartint i obrint al poble, a la comarca i arreu del territori l'exposició "Alcoy: passaports a l'art (1947-1987)", que es podrà visitar del 6 d'octubre al 26 de novembre d'aquest 2017.

El llenç i el traç d'Eduard Alcoy són plens de personalitat, humanitat, ofici, imaginació, bon gust, sensibilitat i ironia. Unes característiques que el converteixen en una veritable font d'inspiració per aquells que busquen en l'art una porta a la maduresa, al creixement i als sentits. Un treball que va anar evolucionat al llarg de tota la seva trajectòria convertint-lo en un artista imprescindible.

A Sant Andreu de Llavaneres som testimonis de la seva tasca artística i tenim el privilegi de poder comptar amb una petita part de la seva extensa obra. Un llegat prolífic i de màxim nivell que cal ser preservat i difós com un veritable tresor.

Joan Mora i Buch

Alcalde de Sant Andreu de Llavaneres

Alcoy

Passaports a l'art

(1947-1987)

Rosa Alcoy (Universitat de Barcelona)

Trenta anys després de la desaparició d'Eduard Alcoy i Lázaro (Barcelona 5 de febrer de 1930-Mataró, 18 de juny de 1987) crec que es pot afirmar que existeix un Alcoy clàssic, en el sentit en què existeix un Alcoy prototípic, construït gràcies a una obra original, personal i característica, que no es confon amb la d'altres artistes. Cadascuna de les obres del pintor, vistes una per una, fan possible delimitar uns arguments que, apreciats també en els seus aspectes singulars, ens porten a unir o sumar teles, a passar de les unes a les altres, a encolar-les en sentit figurat. El més definitori no són les fractures puntuals del model propi, encara que aquestes, quan hi són, ens expliquen que se'ns pugui oferir un ventall ric d'opcions visuals, variades i coherents alhora.

En aquest espai d'ordre que fa possible connectar les diferents creacions d'Alcoy tot té la seva lògica. Es pot establir una ordenació que deriva d'unes etapes inicials d'aprenentatge, sempre interessants, i que passen a donar-nos després el perfil i la identitat més singular del pintor. Un seguit de períodes força diferents són en la base d'un estil personal del qual, el pintor es va voler dotar, pas a pas, per expressar-se i per plantejar-nos algunes qüestions associades a la seva visió de l'art i també del món. Alcoy ens porta als seus particulars universos de la mà d'una valenta desfilada de personatges, que troben el seu espai en la pintura i en altres aportacions artístiques limítrofs.

Aquest 2017, quan, com he advertit, es compleixen els trenta anys de la mort d'Alcoy —i quasi vint de les darreres grans antològiques que se li van dedicar a Mataró i Barcelona—, és un bon moment per constatar que en les seves obres encara bateguen interrogants destacables, propostes fèrtils i inquietuds vàlides. Ens cal apreciar, en primer lloc, en què consisteix aquest estil propi: l'Alcoy clàssic, que atresora relacions, lligams i herències múltiples una vegada immersos en la cultura artística del segle XX, però que també manté vincles amb la creativitat de temps molt anteriors. Ens interessa valorar l'estil d'algú que vol explicar-se a través dels llenguatges associats a l'ofici de pintor, sense defugir una vena conceptual impregnada de matèria i materialitats. Amb la consciència que sempre quedaran aspectes en la penombra, l'exposició del Museu de Llavanes, *Alcoy: passaports a l'art, 1947-1987*, es postula per contribuir a fer-ho tot una mica més clar i, en tot cas, per actualitzar la foto fixa d'un trajecte que pot ser llegit i revisat

L'estil d'Alcoy no és fruit d'un eclecticisme entès com acumulació d'elements de diversa entitat o de principis formals poc connexos. Més aviat l'hem d'entendre a partir de l'eclosió d'un argot visual que es fonamenta en una mirada receptiva, no dogmàtica, amb la qual el pintor va voler adaptar a la seva obra una suma de components que admirava. Una vegada adherits a les intuïcions pròpies, un cop conjugats, aquests referents donarien arguments a la seva específica manera de pintar.

La Carta
Acrílic sobre tela, 1971

Cal advertir que som lluny d'una pintura aïllada, malaltissament introspectiva o buida de referents, que hagi volgut romandre tancada en ella mateixa, ben al contrari, és prou sincera quan vol donar a conèixer alguns dels seus ancoratges. Evocar el Bosco, Brueghel, Velázquez, Goya o Picasso, fa possible compondre un rerefons específic, que va atraure a molts dels artistes de l'època, dins d'un arc de possibilitats enorme. De fet, aquests serien només alguns dels mestres universals que van desvetllar l'interès del pintor i altres pintors del seu entorn. La seva no va pretendre ser mai una pintura bosquiàna, velazqueña o picassiana, en el sentit en què no ho podia ser, ja que no formava part de cap d'aquests magnífics cercles. En aquests models que s'utilitzen i es deixen enrere descobrim un seguit d'elements i qualitats que, d'una manera més relaxada, fan de l'art d'Alcoy un art a la mida d'uns nous temps. És necessari que cobri el seu caràcter tant en diàleg amb la realitat immediata, sigui objectual, artificial, humana o natural, com amb el discurs de la ficció, sigui pictòrica o literària. Sobre aquest itinerari es desenvolupa una fèrtil relació amb les tradicions artístiques i gràfiques que el van interessar en cada moment i que no exclouen mai la petjada deixada per altres arts.

El dia que va morir el mestre
Dibuix [1973]
Detall

La seva voluntat de no deixar mai enrere la relació amb l'art del passat va ser molt ferma i la va conrear en cada minut del seu present. La inevitable implicació amb el futur, potser sense voler-ho, ens explica que una de les constants de la pintura d'Alcoy ens faci pensar en la generació de múltiples passaports a l'art (fig.1). Un convit a apropar-nos-hi que ens hi porta de diverses maneres, però sempre amb ulls i orelles ben oberts, ja que s'hi conjuguen la plàstica, la literatura i la música, sense oblidar els camins creats per la història, l'arqueologia, la geografia o l'antropologia. La cultura artística li ofería un univers esplèndid per captivar aquelles emocions que farien germinar en la seva obra solucions enginyoses i atractives. Són aquestes opcions, valors i gosadies, no deslligats tampoc de les seves idees, els que l'exposició voldria rescatar d'un pou sense fons —entenguis d'un conjunt que és impossible dominar ara en la seva complexa totalitat—, però que dona pas a una síntesi de fites que es fan palpables a través de tot el seu trajecte. El camí que s'ha triat no és el de l'antològica, valorada la lògica del format expositiu, sinó d'una visita general a l'obra d'Alcoy que dugui una tesi incorporada.

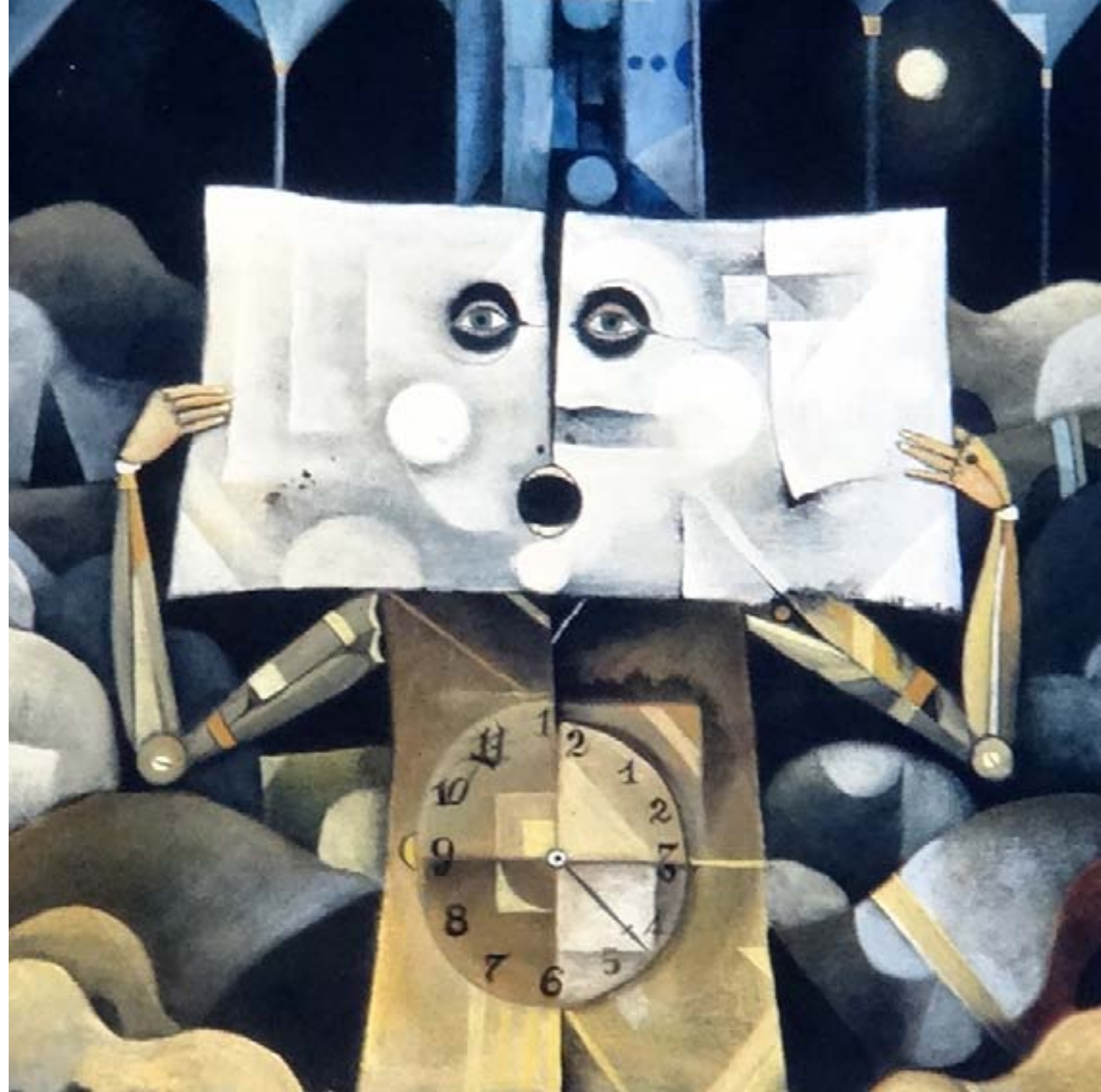
De l'inici al final del seu trajecte, i a través de diferents plantejaments pictòrics, es perfilen un seguit de temes, qüestions i idees que el van atraure especialment. Una tria intencionada dins d'aquests horitzons fa possible detenir-se una mica més en els fenòmens artístics que abona l'obra central d'Alcoy.

Ens agradaria descriure els trets substancials de l'artista ni que sigui en un espai limitat. Aquesta opció conté un altre repte fonamentat en la possibilitat d'anul·lar les fronteres que ens separen de l'art d'Alcoy, siguin les del temps o les d'un desconeixement, que arriba a ser semblant a l'oblit i a la destrucció.

No són pocs els artistes i pensadors de l'art que van predicar que la mirada singular sobre la realitat s'acompleix quan d'aquesta en deriva una identitat formal pròpia, un estil, encara que altres tendències ho hagin negat, no sempre amb eficàcia contrastada. En aquests espais de recerca l'artista ha de ser capaç de detenir-se i concentrar-se en alguns aspectes o d'abandonar-ne d'altres que li són esquerps o inútils. El pintor sap que és perdre per poder guanyar, sigui a través dels jocs de cartes, dels jocs de taula o dels jocs de l'art. Es tracta de jocs de presència inequívoca, amb el seu costat lúdic, i no de càrregues en el cas d'Alcoy. L'univers alcoià s'omple de plects i replecs que fan referència a l'art, encara que evoquin el caos o aprofitin per parlar del Món com a regne de la follia. No passem per alt que el Caos sempre es tracta com un veritable Caos cosmogònic i podem concloure que, en definitiva, habitem un Cosmos caòtic, o paracaòtic, en el qual serà fàcil perdre-s'hi, de la mateixa manera que ho faríem en unes riques golfes d'Antiquari o en un *Museu en crisi* (fig. 19), títols que porten algunes de les seves teles dels anys setanta, exposades en l'antològica del 1999. En aquest joc d'ordre formal i desordre aparent es crea el cosmos que s'organitza en funció de diferents registres, iconogràfics, formals, visuals o estètics, on les constants temàtiques mai van ser supeditades al que era o semblava ser més versemblant. No ho podem esperar ni ara ni abans. La realitat convencional o domesticada interactua amb els escenaris projectats però hi és per fer-nos saber quelcom del que és i del que no és, atès que la pintura no és ni vol ser la seva súbdita.

Aquest estil es transporta de la pintura sobre suport rígid o sobre tela a altres realitzacions pictòriques que penetren en el camp de la gràfica, dels dibuixos i de les aquarel·les (figs. 23-29), de les escultures i de les joies. En aquest sentit, cobra vida un espai lúcid en què convé observar enllaços i immanències entre tècniques diferents. Insistir en la necessitat de la descoberta d'aquests escenaris clàssics de l'Alcoy no és un contrasentit, però abans, i per arribar-hi, s'ha fet un trajecte llarg i no mancat de troballes específiques.

Notícia Sorprenent
Acrílic sobre tela 1974
Detall

La formació de l'estil propi

Aconseguir un estil acostuma a ser fruit de múltiples recerques que es donen quan tot està per descobrir i alliberar. Cal aferrar un potencial que es desplega davant dels ulls d'un jove a qui semblava interessar tota la pintura. Alcoy es declara autodidacta, però no podem oblidar el seu pas per l'escola de Llotja on es va poder acostar a les tècniques del dibuix i el gravat. De la catedral al zoo, passant per múltiples racons de Barcelona i Catalunya, es va familiaritzar amb la còpia del natural, però aviat afegiria, a una mirada aparentment neta sobre la realitat, el cànon de nombrosos referents artístics. En aquests primers temps, s'observa ja la incidència de modernistes i noucentistes catalans, d'Isidre Nonell a Ramon Rogent, sense oblidar els il·lustradors, entre els quals Opisso, Xavier Nogués o Junceda. Aquesta mirada s'empelta també dels fenòmens pictòrics més moderns o que deriven de l'actualitat més trencadora. Es pot passar per Matisse i els expressionistes i deturar-se al Picasso plural i als cubistes, fins venir a topiar amb Duchamp i els dadaistes o els surrealistes. A tots els contempla com a figures de gran interès. Entre els clàssics antics: Durero o el Greco, i en seguirien molts altres, enclosos alguns mestres del gòtic català, en un període en què Federico Garcia Lorca, Alberti i la generació del 27 en ple, havien obert finestres a l'experimentació poètica per vies que també van atraure l'Alcoy adolescent, ja des dels anys quaranta. Aquests recorreguts el portaven de l'entorn del carrer Marina i la Monumental fins al Passeig de sant Joan de Barcelona, on era situat el pis de les seves tietes modistes —que retratava cosint— en un itinerari que podia acabar en els àngels del Greco. El seu tiet Eduardo Lázaro va ser bon dibuixant i grafista, vinculat a modernistes i noucentistes, i Antoni Estrada, per part del pare, un artesà i bon coneixedor de l'escola Llotja a l'època on hauria pogut coincidir amb un joveníssim Picasso.

Aquesta etapa és fonamental per a l'adquisició d'experiència de les formes i els estils i per arribar a una consolidació de la tècnica. A partir d'aquest moment es defineix un repertori de temes i motius que no l'abandona. Les seves lectures i aquest context promouen una vocació que serà fonamental i que el porta a pintar els objectes, el mobiliari, l'arquitectura, els personatges, el paisatge o les bestioles que es posen al seu abast. En un autoretrat del 1947 ja havia definit el seu desig de ser pintor per damunt de tot i de forma molt explícita (fig.2).

Faisans argentats
Aquarel·la 1947

Il·lusions del 1949 al 1955

Aquest serà el temps dels Grup INTER-NOS, el temps de fer pinya i de mostrar l'obra en les primeres exposicions col·lectives. Destacaré l'exposició de Granollers del 1953 amb García Estragués, Hernández Pijoan, Llopart i Sandalinas. En aquesta etapa Alcoy abandona poc a poc la multiplicitat de vies simultànies, fa una tria i insisteix en un línia de treball que s'anirà imposant. És un moment decisiu que ens situa en els primers anys 50 i que permet relacionar les obres amb la creativitat del grup Dau al Set, sobre una poètica de base a la que s'incorporen, sense dubte, Klee i Kandinsky. Per la seva banda, Cuixart i Joan Ponç, encara que amb maneres diferenciades, són referents a considerar. Tots utilitzen el *grattage* sobre l'oli, ja experimentat per Picasso, per obtenir solucions més o menys singulars, en què és fa palès el territori reservat al dibuix. El 1955 té lloc la primera exposició individual al Museu de Mataró on exposarà entre d'altres la figura del *Mag de les papallones* (n. 3) i un *Cacharrerero* (n.4) i un *Espectre de ballari* (n.10).

El Trompeta (fig. 3) posiciona el seu interès pel Jazz i el blues, que pot evocar la imatge d'un jove músic negre de peus nus en un context urbà obert també a la musicalitat del color (fig.3) En aquestes teles predominen els valors màgics, l'il·lusionisme, la fantasia que es passeja per tots els racons de la realitat i el somni fets pintura. Alcoy integra herències picassianes de primera època, mironianes i surreals a les que s'hi suma la visió poètica al·ludida, visible a través de Lorca i Alberti. A través dels olis i el *grattage*, d'alguns gravats i dibuixos, s'obre al món dels braus, les barraques, la dansa, la festa i la mort, i deixa, en el rerefons, un conte del qual han desaparegut les fades (figs.6-7 i 23).

Catàleg de la primera exposició individual Museu municipal Mataró 1955

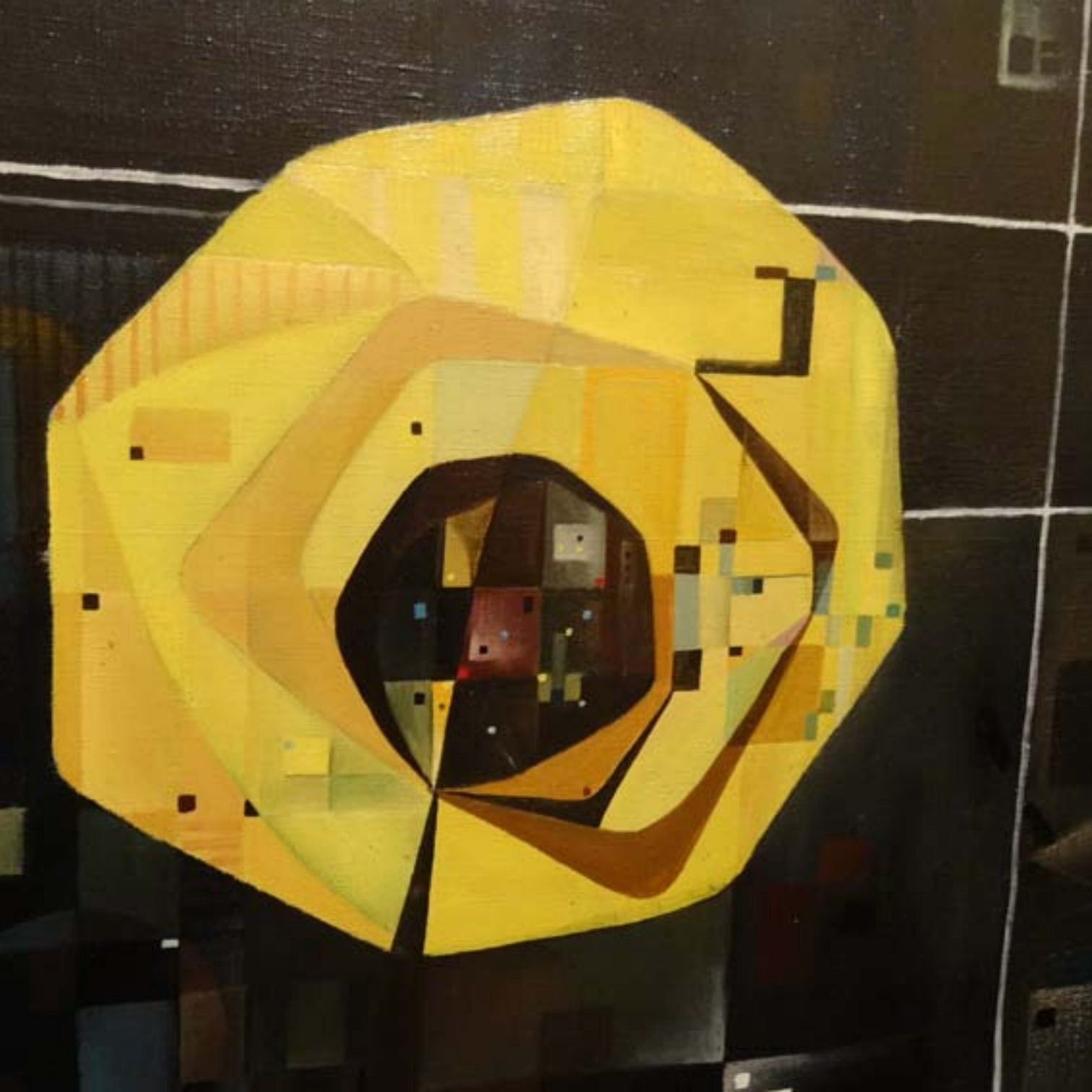
La No figuració, del 1955 als primers anys 60

En aquest temps la negació de la figura i l'Informalisme el vinculen a la configuració d'un nou grup: SILEX, format per Eduard Alcoy, Josep M Rovira-Brull, Carles Planell Viñals, Lluís Terricabres i Molera "Terri", Joan Hernández Pijoan, que va connectar poc després amb Josep Maria Subirachs. L'abstracció formal, geomètrica i estructural és la primera via que l'atraurà dins d'aquest camp incipient. Nèstor Luján parla davant de les teles d'Alcoy d'una pintura que té "alguna cosa de noche con claro de luna". En el seu cas defensa una nova visió de l'art que transita pausadament de la figuració a la no figuració geomètrica que es vincula amb naturalitat als ritmes del Jazz i la signatura amagada per les formes de l'abstracció (fig.4b). Tota la pintura és decorativa o no n'hi ha de pintura decorativa, però l'abstracció s'imposa com un desig d'emmarcar un objectiu primordial que el portarà allà pel 1957-1958 a entrar en l'anomenat informalisme (fig. 5). Altres parlaran d'una abstracció independent entre l'abstracció formal i analítica i l'informalisme (una visió interessant). A la revista *Cuadernos de Arquitectura* —n.43—, Aguilera Cerni escrivia que Eduard Alcoy era un pintor portador d'un ofici i d'una actitud, no d'un dogma, quan corria el 1960. El treball del publicista, fet en paral·lel a l'agència publicitària ZEN (1957-1964), en temps de Paquita Granados i Alexandre Cirici, li permetria sobreviure i continuar pintant quan fos possible.

Subirachs, Alcoy, Hernández Pijoan i Planell.

Terrat de la Pedrera 1959

(Foto Pedro Aguiló)

La seva no és una pintura turbulenta ni tant sols a l'època informalista. Dels patrons retallats sobre l'espai planimètric és passa als cràters, buits, forats i als filaments, creix la importància de la gestualitat sense arribar al gestualisme pur i solament al final arriba el moment de les explosions, que fan prevaldre el traç, amb que finalitza aquesta fase, sense desatendre del tot un cert ordre. És el temps de fer l'Homenatge a Velázquez a *O FIGURA* i el moment d'apropar-se a les pintures negres de Goya, admirat també pels seus gravats i dibuixos. Se succeeixen les grans biennals, a Alexandria, a Venècia, i és hora de mostrar obra a Sao Paolo, Montevideo, Rio de Janeiro, Frankfurt, Lisboa, al Museu Guggenheim de Nova York i, en una dimensió més propera, als salons de Maig i d'Octubre.

Composició Horitzontal o Yellow Dog Blues

Detall 1955

Vegeu fig. n 4

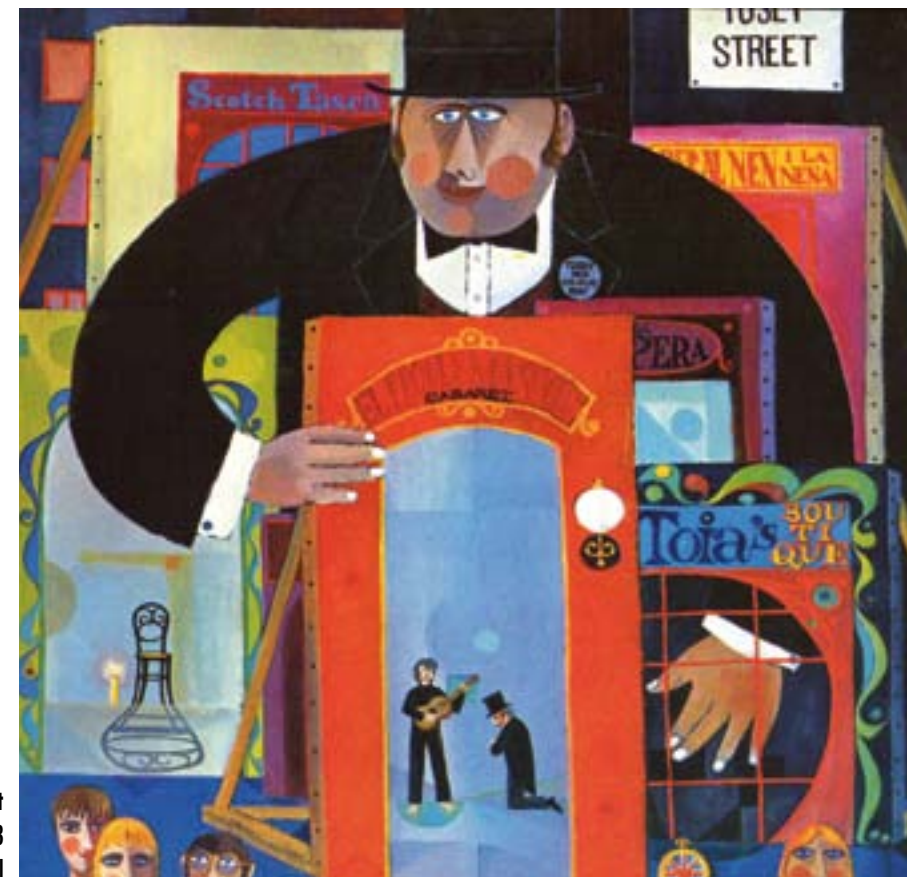
Després de l'informalisme: 1963-1969

Després d'un temps de silenci, Alcoy inicia el seu retorn als escenaris de l'art i ho fa amb obres figuratives que entronquen amb les dels anys '50. Superada l'etapa de crisi, després de deixar algunes teles inacabades i d'abandonar el silenci expositiu, després de l'època no figurativa, caracteritzada per un nivell d'internacionalització més que notable, però al mateix temps per la manca de recursos obtinguts de la pintura, les noves formes s'obriran pas fins prescindir gairebé del tot de les explosions del 1962 i l'art dels informals. El nexa amb la no figuració va continuar essent fonamental ja que havia marcat el distanciament radical d'una realitat comuna i una perspectiva que el pintor no perdrà mai. Amb tot, una poètica renovada completament deixa pas a les representacions que encarnen del 1963 al 1965 i que s'imposen en els anys següents amb gran coherència i, com a mínim, fins el 1969.

L'abstracció no va ser una experiència intranscendent per Eduard Alcoy i, encara que el seu discurs com a informalista ja no el satisfà, les troballes dels primers anys 60 mantenen vigents provatures que l'apropen a l'abstracció absoluta per incidir en la seva recerca d'una forma d'expressió pròpia. Els assaigs el retornaran als temps del realisme magicista i a les obertures afavorides pel contacte amb Dau al Set, però la seva pintura i la seva poètica s'han fet més denses i les formes han adquirit més cos i major presència, més duresa temàtica i més profunditat conceptual. Insisteix en les seves declaracions a la premsa en què la raó la tenen els flamencs, Velázquez, Rembrandt, o Goya. Els olis i el *grattage* tornen a ser protagonistes i no serà l'última vegada en què s'imposin. Alcoy crea un *otrismo* figuratiu que ja no és aquell *Art Autre* de la pintura no figurativa, però en depèn en una mesura no pas insignificant.

En l'exposició del 1966, a la magnífica sala de que disposava la Caixa Laietana a Mataró, s'adverteix un estil ben delimitat que coincideix amb la seva arribada a la capital del Maresme, on viurà fins a la seva mort.

Al catàleg del 66, hi descobrim una *Encantadora d'Ocells* i una *Encantadora de Peixos* i ja apareixen uns Jocs de mans i un *Ocell de Paper* a més d'un *Col·leccionista d'Escorpins*, o d'un *Pintor de Papallones* (fig. 6), una *Jugadora de Hao-Wan* i una primera *Calaixera*. No oblidem la imatge del *Crit* inspirada en la famosa obra del norueg Edvard Munch (fig. 7), potser no tan famosa aleshores com ho és ara. A partir del 1967-1969 cal situar *El Fabricant de Pensament*, *El Cap del Poeta*, *Tuset Street* o els Homenatges a George Brassens i a Iheronymus Bosch (fig. 8).

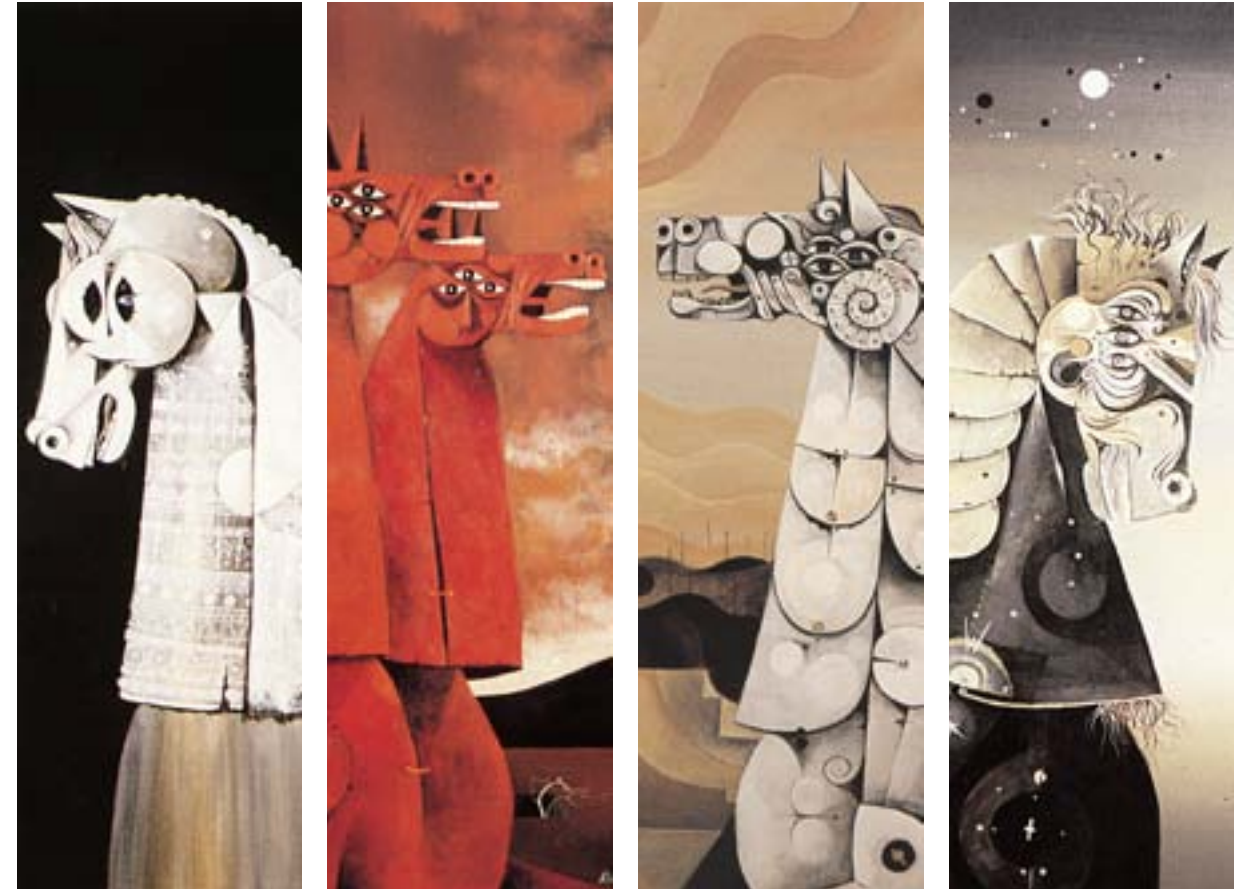
Tuset Street
Oli sobre tela, 1968
Detall

Autisme figuratiu del 1970 al 1987

Iniciada la dècada del 1970 tindran lloc les primeres exposicions a Torino i s'establirà una estreta relació amb la Sala Gaudí de Barcelona, on Alcoy exposarà regularment dins la dècada dels anys setanta, igual que ho farà a Itàlia. Abandona ara altres feines i es dedica plenament a la pintura, a l'escultura, a les seves joies i a les arts gràfiques (en especial a la realització de grans litografies), als pirogravats, aquarel·les i pastels entre altres tècniques. Es pot advertir el canvi que els portarà de l'oli a l'acrílic i el canvi d'escenaris sobre unes bases que van ser constants. En ho fan veure un conjunt important de grans teles que viatjaran a Itàlia o romandran en el context peninsular. El fet és que del 1969-1970 i fins el 1987 es fixa el perfil de l'Alcoy que he evocat al començament i que lluny del surrealisme i altres derivades podem pensar que ha nascut de la seva adhesió a l'etapa no figurativa o encara hi té molt a veure.

Aquests anys de feina continuada, ja al marge de qualsevol altre dedicació, van ser els més productius de la seva vida i els que li van permetre definir-se amb més rotunditat, si bé també es poden advertir inflexions lògiques i canvis de registre que em porten a asseverar que evolucionar li va interessar sempre. En els canvis i transformacions va trobar també l'energia per continuar pintant dia a dia, gràcies al diàleg durador amb noves solucions. Al mateix temps que feia *leitmotiv* de la pintura com a activitat central de la seva vida es preocupava per inserir-hi la temàtica artística, fins el punt de convertir-la en part indissoluble del seu discurs, també en aquesta darrera gran època.

Iniciats els '70 abandona el *grattage* i, en obres de major dramatisme i densitat tràgica, avalades per les tintes negres del moment i la discordança amb la situació general, observem l'aparició progressiva dels paisatges i de les vegetacions, que van ser cada vegada més freqüents i abundants en la seva pintura. La duresa de la primera part de la dècada s'anirà endolcint amb formes més tendres i fins i tot curvilínies arribats ja al seu final. No es fàcil eludir el reflex dels canvis històrics en el fosc i torturat panorama polític que donava l'alternativa a la transició.

Els quatre genets de l'Apocalipsi

Acrílics sobre tela 1971-72

Detalls

Ocellot i Llança
Penjoll de Plata, 1972

Lectures globals de l'obra i passaports a l'art

En els temps difícils, tot i que propers al final de l'època franquista, als quals s'hi sumen els viscuts durant la llarga postguerra i l'etapa central de la dictadura, s'ordenen alguns dels aspectes que més interessin al pintor i que descriuré breument. En les obres dels anys '70, sovintegen els quadres on la tradició i les mirades a l'art del passat són primordials. El joc ho és com a joc d'una pintura on tot és possible. En la majoria dels quadres s'anuncia l'interès pels canvis d'escala que ja havien sovintejat en l'art medieval, es creen jerarquies i nivells de realitat diferenciada, que permeten entendre la narració visual i totes les seves possibilitats.

Els escenaris són poblats pel Temps i per paisatges que, cada vegada més complexos, seran habitats per l'ésser humà o no ho seran, però que el manipulen alhora que són guiats per ell. Aquest ell, l'ésser humà, és convertit en peça insòlita o manejable, subordinada o reticent dins d'un ordre que subjau i que cal investigar, exhibir o involucrar, encara que l'ordre establert no sigui del tot explícit. Pot ser un ordre que connecta amb la *Gioconda* de Leonardo (fig. 9) o amb un apocalíptic tremolor que ja sembla aflorar en el *Cavall vermell*, per fer-se més explícit a les teles dels Quatre Genets apocalíptics: la *Fam*, la *Mort*, la *Guerra* i la *Pesta* (fig. 10), que connecten molt bé amb algunes escultures dels primers anys setanta (fig.11).

El temps i els rellotges faciliten una altra mena de formalització que ens endinsa també en un món impertorbable fet de *Runes* (fig. 12). Del final dels temps passem a aquell Temps que estructura la vida humana amb múltiples anades endavant i endarrere. Tot ho governen els rellotges i no es pot menystenir el record de la seva maquinaria que poblava, vestida amb les seves variades tipologies i ornaments, la casa de les germanes del seu pare (Alcoy Estrada), dins d'una família en què no faltaren rellotgers d'ofici.

Por
Acrílic sobre tela 60 x 73 cm
Detall

La pintura adreça, doncs, les claus de la poètica alcoiana en què la lluna fou un planeta excepcional, si no l'acabem confonent amb algun altre astre. En el fons tota gran pintura esdevé una forma de poètica visual, de síntesi, d'abstracció i de naturalesa, segons les tesis de Worringer, a qui Alcoy havia llegit, traduït per l'editorial Fondo de Cultura Económica. Des de la supervisió del cel es creen narratives, perceptibles ja als anys cinquanta, amb un criteri i unes constants que aconseguen que les llunes i els astres dels '70 deambulin lliures per la pintura. En ocasions poden ser els seus protagonistes principals i arribar a donar títol a litografies com una *Lluna Vermella* o a una *Lluna Blava*, o fins personificar-se parcialment en rebre rostres i mans. No manquen tampoc les parelles a la llum de la lluna que, dins de curioses caps de copes, ens recorden la pintura flamenca. Figures com les d'*Abelard i Heloïsa* surten de la capça-taüt medieval amb el seu amor impossible. Amb el mussol al cap, ella, sembla escoltar el seu Abelard que, amb un vaixell per barret, esdevé un navegador intrèpid i, en mig de tot, afortunat naufrag que sobreviu a les seves desgràcies.

L'art genera l'art i es diversifica i ens fa penetrar en territoris on el mag, el bruixot o els jocs de mans són bones metàfores per a definir el paper de l'artista (figs. 14-15). Alcoy crea un art visual que mostra connexions molt clares amb la literatura, amb el text i la paraula, i amb els representants de la lletra escrita, sense oblidar ni la música ni els instruments dels músics. Les arts són susceptibles d'integrar-se i ho fan amb les seves particulars poètiques i els seus signes, que també són convertits en detalls importants de la pintura, com ho seran els números en tota l'obra que comentem. Un *Nostradamus* pintat, i també traslladat a la litografia, ens pot venir a anunciar tot el que pot arribar a passar. L'home es fa literatura i l'explica, perd el cap, literalment, i els llibres i les llibretes són els rostres que l'evoquen i supleixen el seu retrat més comú. Passem per la poesia i pels homenatges als poetes, per la història de Quevedo i els seus sonets (fig 16) i, anys abans, per Brassens, amb el seus poemes i música, el gramòfon i el gat.

L'art no és del tot art si no pot deixar espai a la màgia, a la sorpresa, a la descoberta d'un misteri. No oblidem que allò que representà Magritte no era una pipa, si bé, en el fons, sabem que sí que ho era (encara que no ho sigui) i que algú ens enganyarà o estarà disposat a fer-ho, per segona o tercera vegada. La pintura és pintura i, per tant, cal llegir la pintura des de la pintura i no directament des de la realitat. El contingut es farà en la forma i en l'estil, en el nostre cas, en l'estil i la manera d'Eduard Alcoy. Per tant, no ens estranyarà que es reservi un espai ample al *Prestidigitador*, als *Jocs de Mans* o als il·lusionistes (figs. 15 i 22) i que tots ells reapareguin en les pintures creades del 1974 al 1976. Un luxe per a un moment de canvi. Fins i tot trobarem ara *l'Antiquari*, representant d'una espècie relacionada amb la dels mags, que presenten els seus tresors o en fan una ofrena relativa. Després els actors poden ser uns *Jutges de la Forma*. Sembla quedar clar que no es pot combregar amb cap dogma en el camp de l'art i tampoc professar la fe del real, perquè tot és possible en pintura i ningú ens priva de crear una nova *Gioconda* o una nova forma de *Pietat*. Unes i altres fan possible recordar la devoció d'Alcoy sigui per Leonardo o per Bartolomé Bermejo. L'itinerari no seria complet sense alguna Menina que omple l'espai de la tela i s'acompanya del buit. *Menina i Buit* predisposava a escriure un relat sobre una pantalla en negre, però ja emmarcada.

No cal dir que tota encarnació genera les seves boires, però puc afegir que també aquestes es poden posar a la venda, arribat el cas. Així ho veurem en un quadre en què el protagonista és un cec venedor de vapors màgics. La pel·lícula que es genera sobre aquest fons ennuvolat, atrapada en un escrit de Joan Marimon, té quelcom d'inacabat i d'eteri i ens demana sempre la participació. En l'obra que esporquem, pispem, lloguem per una estona, o intentem posseir, hi ha quelcom que, un cop vist, ja no se'ns podrà escapar (fig. 17).

Alcoy delata la seva mirada arquitectònica, racional, constructiva, formalment estable, en molts dels seus quadres que avalen al mateix temps la capacitat per crear un món alternatiu o per imaginar, per exemple, un *Paisatge fugitiu*. Som en un lloc on, és ben evident, no tot es troba en la geografia que considerariem més raonable. En conseqüència, podem entendre l'artista creador d'atmosferes màgiques que és captivat per la geometria, i al geometa que esdevé informalista i a l'informalista que tornarà a ser formal o para-formal (fig.18)

Lluna Vermella
Litografia
Detall

L'home s'integra en el Caos i ajuda a la seva construcció, allibera formes de reconeixement del món a través de l'art, que toca els camins de la màgia, la fantasia i la imaginació. A través d'un esperit que transcendeix la normalitat i abriga les múltiples formes de la bogeria, els fets més evidents i ostensibles conviuen amb les hibridacions, els canvis d'escala i de proporcions. Sempre hi ha algú que escolta o llegeix la idea que capturem al damunt d'un cap, ben descrita, que ha agafat la forma de poma, de peix o d'alguna mena de vegetació esponerosa. Per escriure la carta que no sabem escriure hi ha un *Amanuense* disposat, quan no ens trobem amb algun dimoni, diable o criatura malvolent, o amb tota una sèrie, que el pintor va anar subministrant, establint jerarquies del vici i del mal segons les lleis d'un pla de govern força terrenal. Prolifera els espais per als dimonis, àngels adversos, contradictoris o malèvols, però mai del tot antipàtics, que són ministres en un ambient infernal que s'emmiralla en les jerarquies, les aficions i funcions més humanes. Un éssers familiars a diverses èpoques alcoianes i que també es tradueixen en joies per lluir al pit a manera de collaret de tema imprevist.

Les barques dels Folls, (fig. 13) amb la forçosa al·lusion a Bosch, a Brandt o Erasme, ens entretindran fins que regni el desconcert que, sempre perfectament articulat, es farà ben evident a *Caos I* o *Caos II*, en un ambient proper al del quadre que, finalment, ens ha de fer entendre que és *Impossible refer el Paradís*. Aquestes són teles consolidadores de moltes altres teles en una pintura que no s'amaga de la literatura però que no vol ser pas literària, ja que vol ser pintura per damunt de tot. La pintura és pictòrica com a fàbrica, com a construcció, com a generadora d'ideals i de pensaments paral·lels que assenyalen camins artístics com a camins per a la humanitat que sap crear i crear-se i recrear-se quan fa falta. Figures, paisatges, núvies i perfils humans de tota mena que estableixen distàncies, sense perdre de vista els mussols o el paisatge captiu de l'espai o d'un fons entranyable. N'hi ha prou amb comparar un dimoni del 1953, un del 1976 i un de l'entorn del 1980 per adonar-se d'allò que els separa.

Tot s'ho mira i remira el pintor que camufla ara el seu autoretrat en més d'una tela, ja avançat el trajecte, i fa que recordem de nou aquella pintura sobre paper dels 17 anys (fig. 2). En la seva decisió de ser pintor ha incorporat un tercer ull. El moment final que ens situa la primavera-estiu del 1987, quan Alcoy decideix tornar als anys 50, o als 60, pel que fa a la tècnica (figs. 7-8 i 20-22), i al contrast de color típic d'aquelles dècades. D'aquesta darrera aventura en sorgirà un art diferent, que el reconverteix en fabricant de dansaires, somnis i impossibles, utopies cromàtiques i visions màgiques inspirades pel real quan, aquesta realitat, que esdevé un intangible, és veurà més esvaïda, feble i distant en el seu periple vital. També l'hem d'entendre aquest Alcoy que ha deixat de ser clàssic i que s'allibera de la matèria gruixuda, que es fa amb el dibuix més poètic i no descuida la tendresa del color, que estima el seu art, tot i les coordenades adverses, i crea fantasies espectaculars malgrat la malaltia. Celebrem aquest moment final, a desgrat del *Comiat* que ens retien aquestes darreres obres, entre juganeres i iròniques, el juny del 1987, ara que ja han passat trenta anys.

Carabassa
Acrílic 46 x 55 cm [1974]
Detall

Passaports a l'art

(1947 - 1987)

Obres exposades

1 **Passaport** [1974]

Acrílic sobre tela 57,5 x 76,3 cm

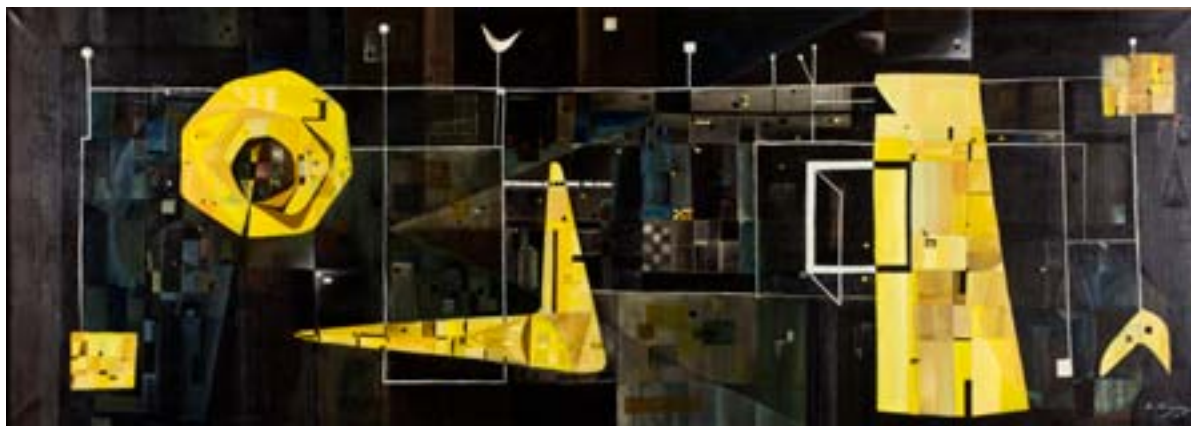
Col·lecció Particular

2 **Autoretrat** [1947]
Pastel sobre paper 33 x 21 cm
Col·lecció Particular

3 **El Trompeta** [1954]
Oli sobre tela 37,5 x 38 cm
Col·lecció Particular

4 Composició Horitzontal

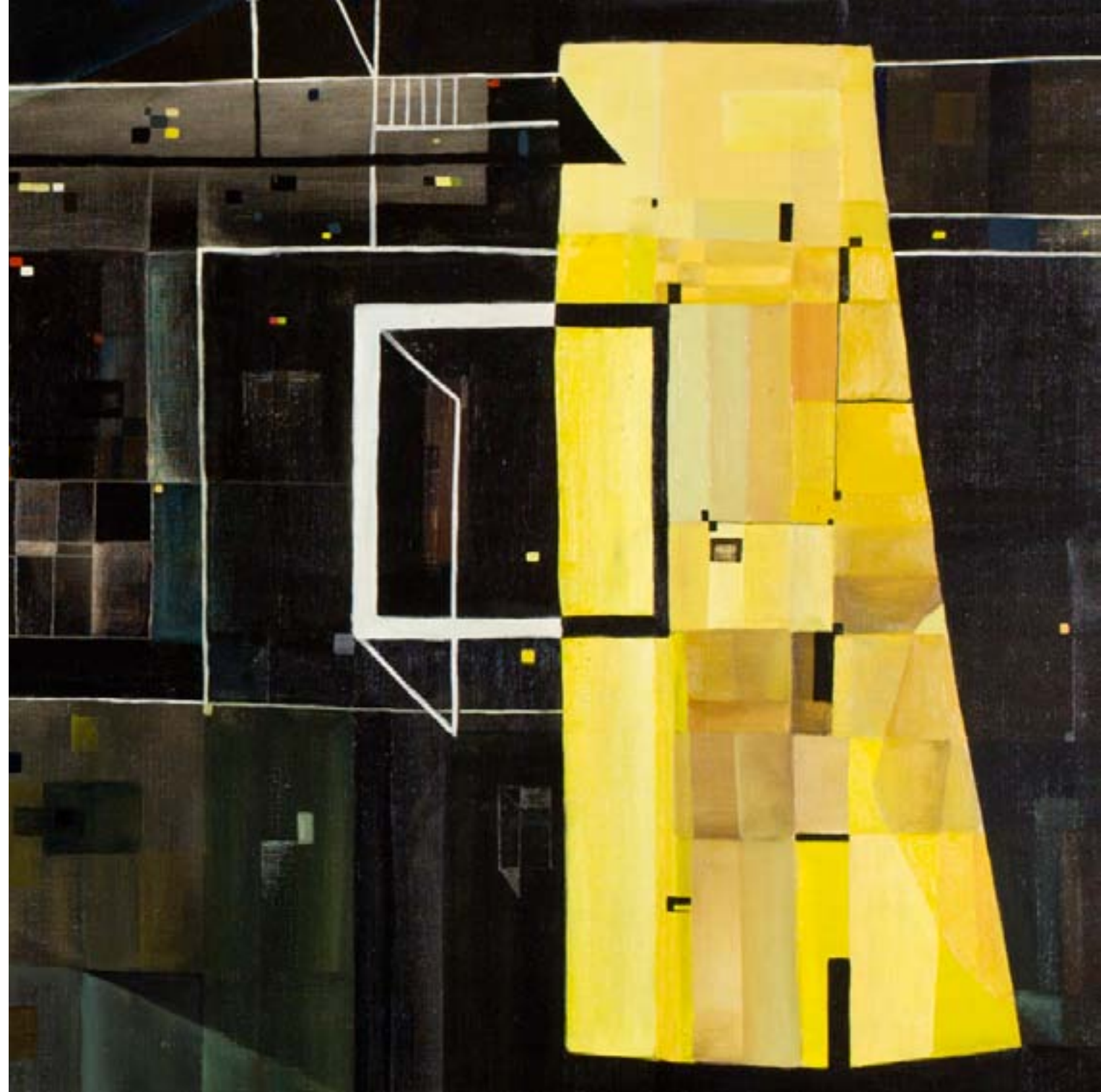
o Yellow Dog Blues [1955]

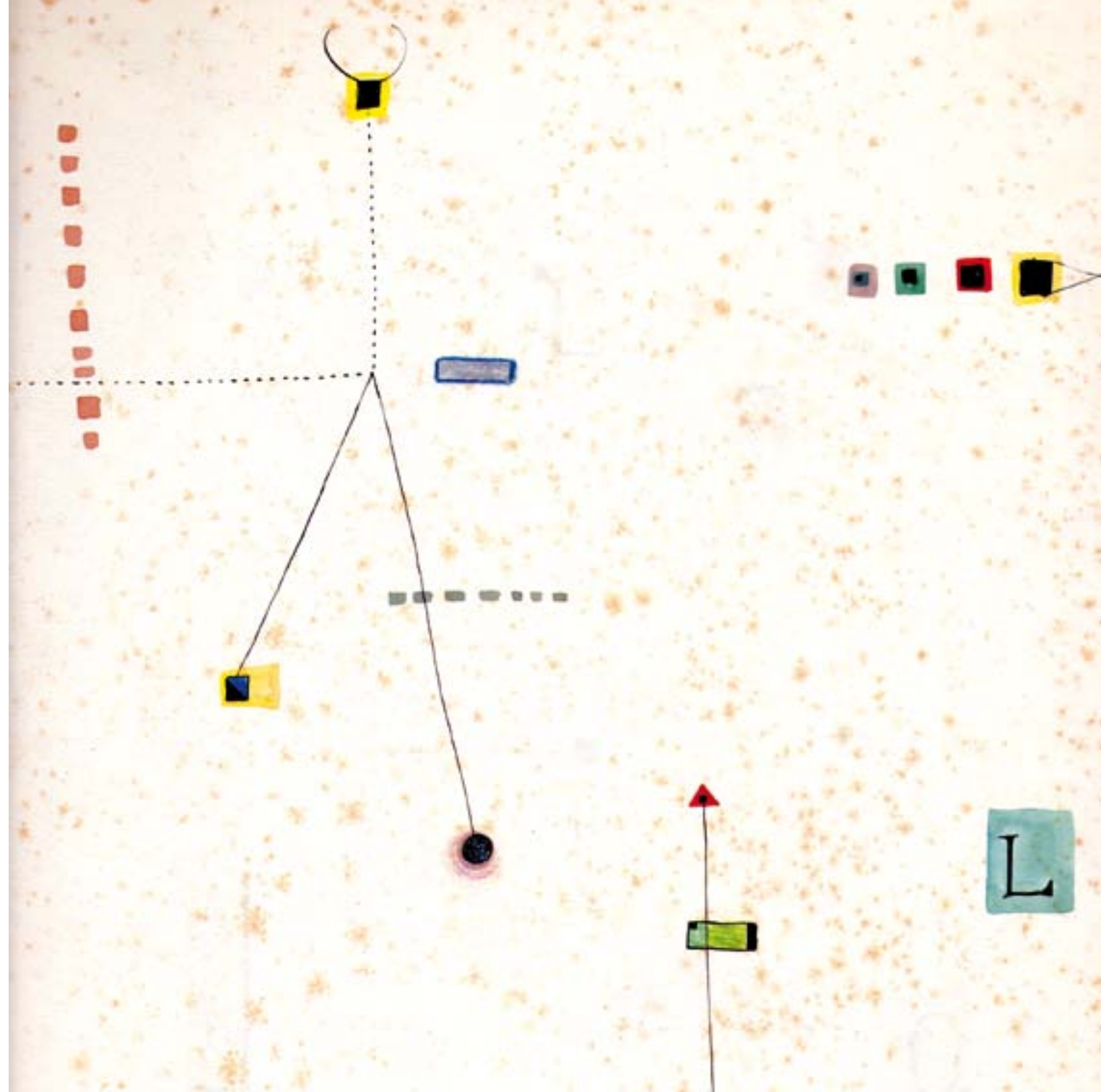
Oli sobre tela 70 x 195 cm

Col·lecció Particular

Fotografia: ©Jordi Cantenys / Museu de Mataró

Detall a la pàgina següent

4 b **Dibuixos a doble cara** [1955]
Tinta i aquarel·la sobre paper
Col·lecció Particular
Detall a la pàgina següent

5 **Pintura** [1959]

Oli sobre tam 68 x 122 cm
Col·lecció Particular

6 **Pintor de Papallones** [1965-66]

Oli sobre tela 33 x 41,5 cm
Col·lecció Iglesias Gasull

7 **El Crit** [1967-68]
Oli sobre tela 41,5 x 33 cm
Col·lecció Particular
Detall a la pàgina següent

8 **Homenatge al Bosco** [1968]
Oli sobre tela 55 x 65,5 cm
Col·lecció Particular

9 **La Gioconda** [1970]
Acrílic sobre tela 71,5 x 59 cm
Col·lecció Fradera Barceló

10 **La Guerra** [1971-72]
Oli sobre tela 81 x 100 cm
Col·lecció Particular

11 **Torre de Caps 2** [1970-72]
Bronze 33 x 15.5 x 17 cm
Col·lecció Particular

12 **Runes** [1972]

Acrílic sobre tela 55,5 x 46,5 cm

Col·lecció Particular

13 **Segona Barca de Folls** [1973]

Acrílic sobre tela 65 x 81 cm

Col·lecció Gaudífond Arte

www.gaudifondarte.com

14 **El Prestidigitador** [1974]

Acrílic sobre tela 64 x 92 cm

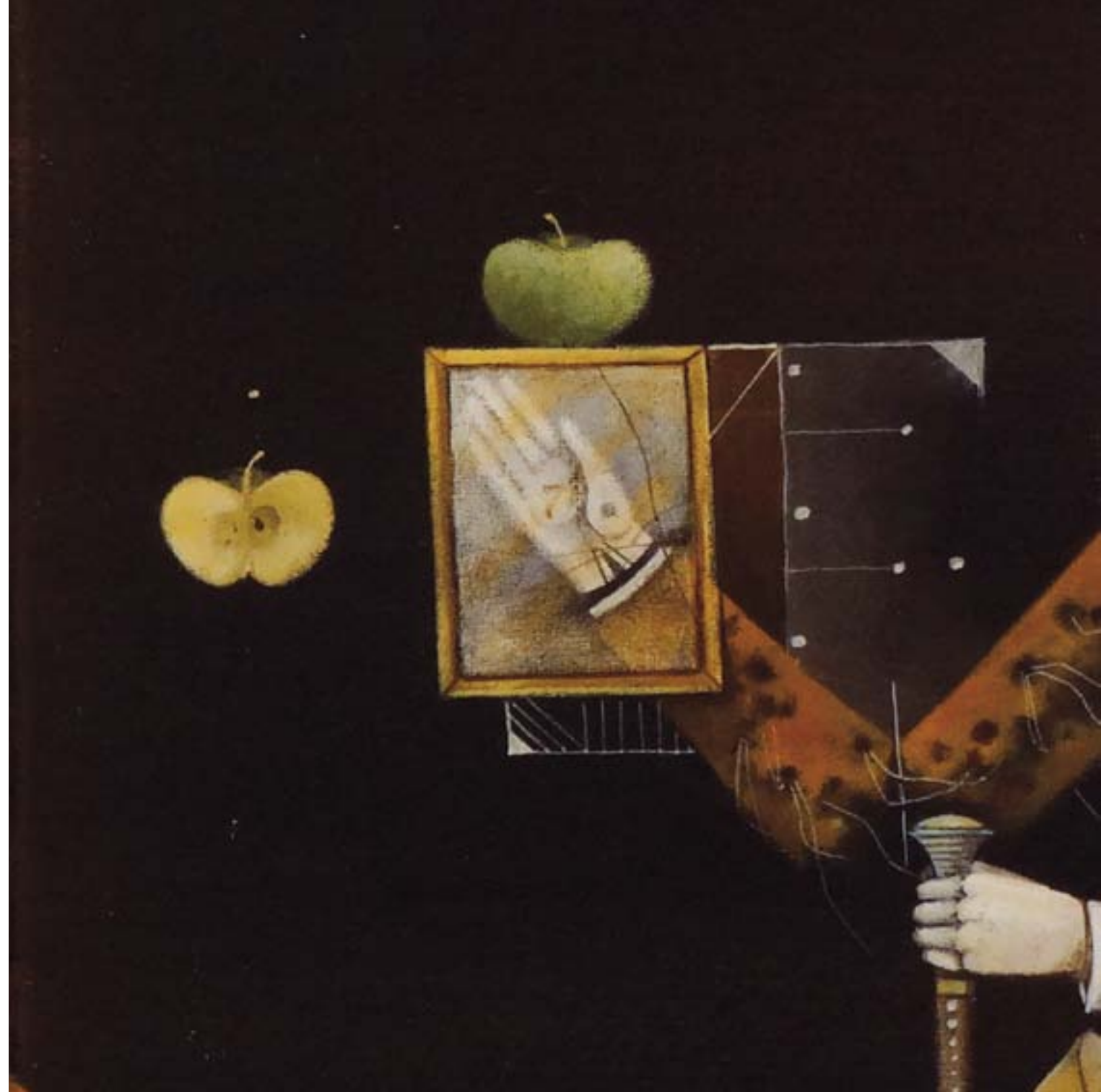
Col·lecció Particular

Detall a la pàgina següent

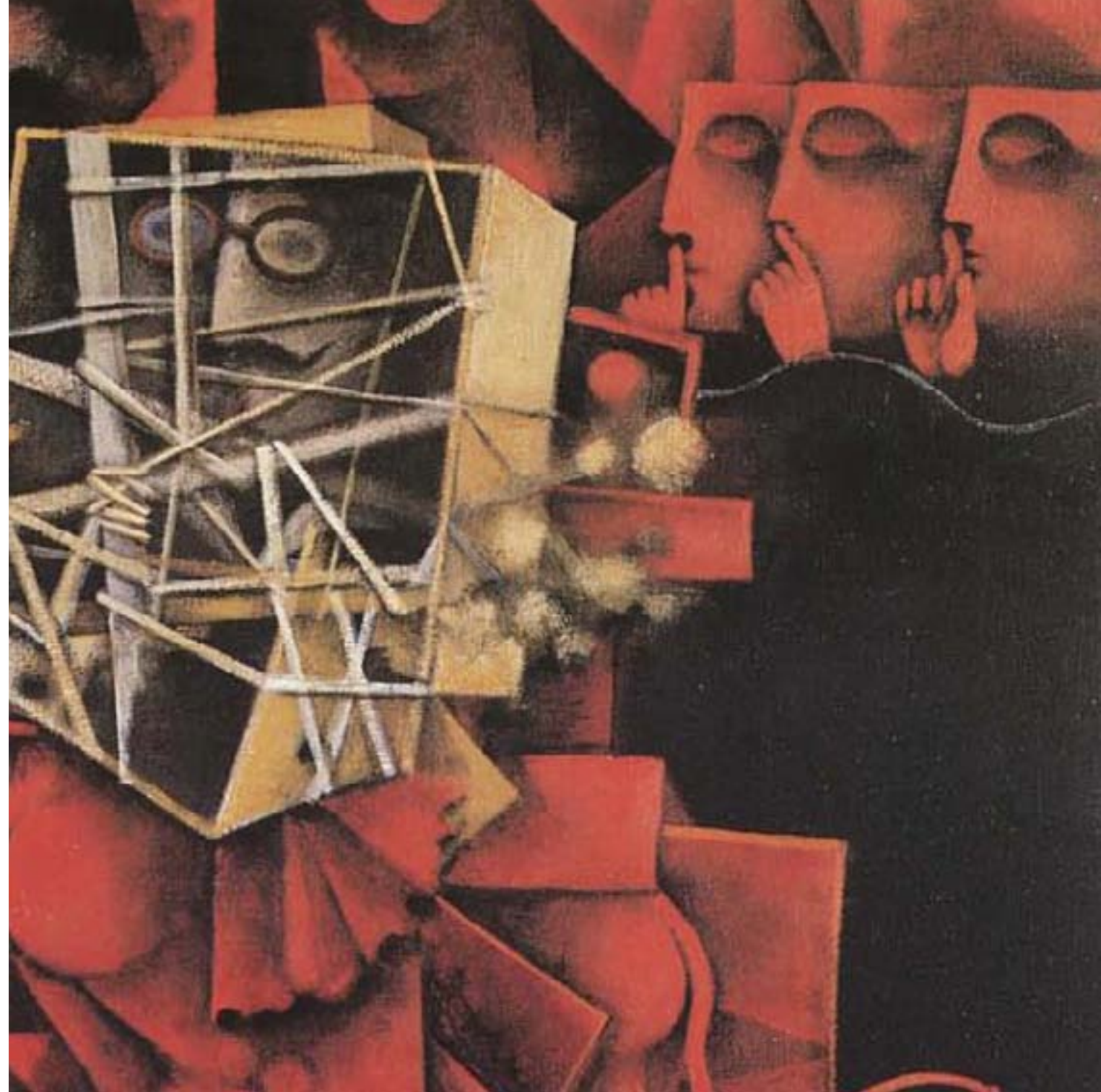

15 **L'Il·lusionista** [1974]
Acrílic sobre tela 60 x 73 cm
Col·lecció Particular
Detall a la pàgina següent

16 **Quevedo 2** [1974-75]
Acrílic sobre tela 54 x 65 cm
Col·lecció Gaudifond Arte
www.gaudifondarte.com
Detall a la pàgina següent

17 **Venedor de Boires** [1975-76]

Acrílic sobre tela 50 x 100 cm

Col·lecció Gaudifond Arte

www.gaudifondarte.com

18 **Paisatge Fugitiu** [1973-76]

Acrílic sobre tela 81 x 100 cm

Col·lecció Gaudifond Arte

www.gaudifondarte.com

19 Museu en Crisi [1979-80]

Acrílic sobre tela 81 x 116 cm

Col·lecció Gaudifond Arte

www.gaudifondarte.com

Detall a la pàgina següent

20 **Acròbata Dansaire 2** [1987]
Oli sobre tela 35 x 22 cm
Col·lecció Particular

21 **Acròbata Dansaire 3** [1987]
Oli sobre tela 35 x 22 cm
Col·lecció Particular

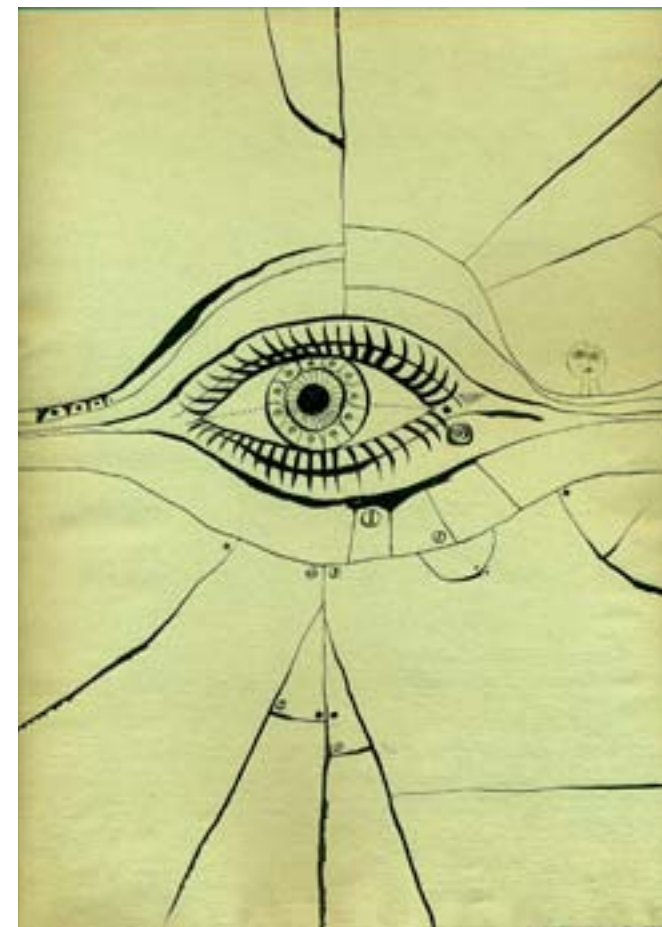

22 **Joc de Mans** [1987]
Oli sobre tela 47 x 38 cm
Col·lecció Particular

23 **Músics** [1950]

Aquarel·la i tinta sobre paper 21 x 27 cm
Col·lecció Particular

24 **Ull** [70's]

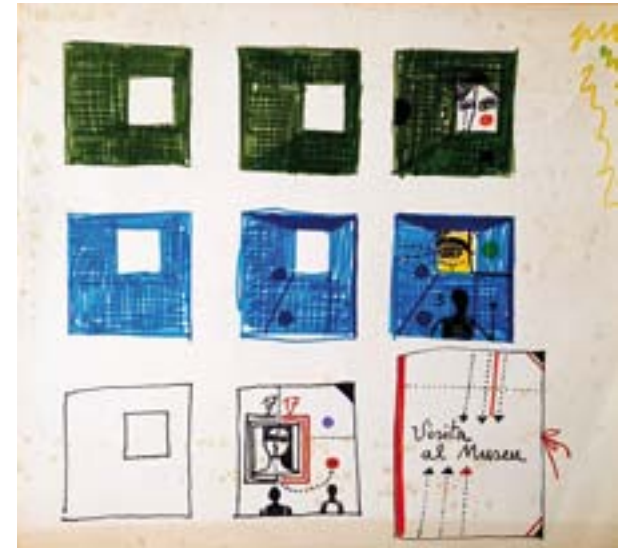
Tinta xinesa sobre paper 31,5 x 23,5 cm
Col·lecció Particular

A ti, divina, corporal, preciosa
 por quien el aura imperceptible crea
 el suspendido seno que recrea.
 la perfeccion tranquila de la rosa
 A ti, muidiza, resbalada, airosa
 caricia virginal, sal que aletea
 y ante la mano en vobelo delinea
 tu fugitiva, rubia espalda, diosa,
 A ti fino relampago, destello,
 sonrisa mas delgada que el cabello,
 burladora, inefable travesura.
 La gracia de tu gracia es resistirte,
 correr, volar, asirte, depositarte
 A ti, ya no sé qué de la pintura.
 RAFAEL ALBERTI

25 A la gràcia [v. 1972]

Aquarel·la sobre paper 49,5 x 44,8 cm
 Col·lecció Particular

26 Visita al Museu [70's]

Dibuixos sobre Paper 29 x 26 cm
 Col·lecció Particular

27 **El dia que va morir el mestre** [1973]

Dibuix sobre paper 18 x 13 cm

Col·lecció Particular

28 **Música** [1974]

Dibuix sobre paper 31,5 x 26,5 cm

Col·lecció Particular

Bibliografia

29 **Violinista** [1972-74]
Aquarel·la sobre paper 30 x 20 cm
Col·lecció Particular

Aproximació bibliogràfica

- AGUILERA CERNI, V., "Eduardo Alcoy", *Cuadernos de Arquitectura*, núm 43, 1960.
- ALCOY, R., "Eduard Alcoy "formal" i "informal", *D'Art*, núm 14, març de 1988, p. 119-141.
- ALCOY, R. (dir.), *Eduard Alcoy, Art, artífici i realitat (1945-1987)*, catàleg, Mataró, Patronat Municipal de Cultura, 1999
- ALCOY, R., *Eduard Alcoy a Mataró, pintures i dibuixos (1966-1987)*, Mataró, Premi Iluro de monografia històrica, Caixa d'Estalvis Laietana, 2000.
- ALCOY, R., "La immanència de la pintura en les joies d'Eduard Alcoy: 1970 – 1987", Barcelona, *Congrès internacional: La joia en l'art i l'art en la joia*, MNAC, novembre de 2016, en premsa
- ALCOY, "Les Flors negres de l'Infern. Manolo Millares i Eduard Alcoy". *Miscel•lania*, en premsa (2017)
- BADOSA, E., "Representación de Eduardo Alcoy", *Alcoy. Obra 1973-1976*. Sala Gaudí, Mataró, Gráficas Tria, 1976.
- BENET AURELL, J., *Eduard Alcoy. Exposición en el Museo Municipal de Mataró*. Mataró, febrar-març de 1955.
- CABALLERO BONALD, J.M., "El retablo de las maravillas de Eduardo Alcoy". Centro Difusor de Arte Kandinsky, Madrid, febrer de 1977.
- CADENA, J. M., "Alcoy: testimoni i denuncia", *Eduard Alcoy*, Galeria Alcoiarts, Altea juliol-agost de 1976 i Galeria 11, Alacant, octubre de 1977.
- CADENA, J.M., "Alcoy: un mundo mágico muy próximo", *Diario de Barcelona*, 27 d'abril de 1975, p. 15.
- CARRERAS, S., "Eduard Alcoy. De cap a peus", *Maresme*, 2 de febrer de 1979, p. 17-19.
- GIRLAT MIRACLE, D., "Alcoy", *Avui*, 1 de gener de 1977. p. 16.
- CASAS BUSQUETS, J., "La sèrie Nàufrags i mariners...", *Alcoy*, Sala d'exposicions de la Caixa d'Estalvis Laietana, Arenys de Mar, juliol-agost de 1981.
- CIRICI PELLICER, A., *L'art Català Contemporani*. Edicions 62. Barcelona, 1970.
- CIRLOT, J.-E., *Pintura catalana contemporània*, Barcelona, ed. Omega, 1961.
- CIRLOT, L., *La pintura informal en Catalunya, 1951-1970*, Barcelona. 1983, p. 191-194.

CIRLOT, L., "La pintura informalista a Catalunya", dins *L'Informalisme a Catalunya. Pintura*, Barcelona, Ed. Planeta, Generalitat de Catalunya, 1990, p 9-30.

De la escuela de Barcelona. Alcoy, Hernández Pijuán, Planell, Subirachs, catàleg, Barcelona, Industrias Gráficas ZEN, 1959

Eduard Alcoy: Art i Encanteri (1950-1987), catàleg de l'exposició a Ca l'Arenas, Mataró, 2017-2018, en preparació.

GASPAR, M., "joyas de Eduard Alcoy", *Arte y Joya*, n.134, mayo-julio de 1999, p. 89-91.

GOYTISOLO, J. A., "Escuchad defensoras de la tierra", dins *Alcoy*, Barcelona, Sala Gaudí, novembre de 1974.

GUTIERREZ, F., "Alcoy, en sala Gaudí", *La Vanguardia*, 2 de novembre de 1974.

IGLESIAS DEL MARQUET, J., "Transparencias de Eduard Alcoy", *El Diario de Barcelona*, 26 de gener de 1977, p.17.

LASA, J. F. de, "El hombre de la cámara, en el universo mágico del pintor Alcoy", *Eikonos* (Imagen y sonido), núm 17, març, 1977, p. 23.

MILICUA, J., "Grupo "Inter Nos", en el Jardín", *El Diario de Barcelona*, 13 de març de 1954.

MIRALLES, F., "En recuerdo de E. Alcoy", *La Vanguardia*, 30 de juny de 1987.

MONREAL, L., "El grupo Inter-Nos, en el Jardín", *El Noticiero Universal*, 1954.

MITRANI, A., "Eduard Alcoy/Joan Hernández Pijuan. Creixement i evolució", a *Art a Mataró 1942-1958*, els anys de la represa, Mataró, Ajuntament de Mataró, 2014, p. 137-149.

MYLOS, (Sebastia Gasch), "Con Eduardo Alcoy", *Destino* (En el taller de los artistas), 5 de novembre de 1955.

OLIVER, C., "La Il·lusió teatral d'un fabulador de misteris", *Avui*, 31 de març de 1985, p. 13.

OLIVER, J. (Pere Quart), *Alcoy*, Sala Gaudí, 1974 (recollit també a *Alcoy*, Biblioteca Popular de la Caixa d'Estalvis Laietana, Mataró, novembre de 1974).

PIC, "Exposición Eduardo Alcoy. Museo Municipal", *Mataró*, març de 1955.

PIC, ""Biblioteca Popular, Alcoy, obras", *Diari de Mataró*, 21 de mar de 1968.

PIC II [Pere Pascual], "Eduard Alcoy, algo más que un recuerdo", *Crónica de Mataró*. 21 de juliol de 1987.

PIÑOL, J., "Eduardo Alcoy y su mundo irreal y mágico", *Eurobuilding 2*, hivern de 1983, p 34-40.

PUIG, A., "Las joyas de arte (En torno a las joyas creadas por "Estudi TresxTres")", *Cimal*, Cuadernos de cultura artística del país valenciano, gener-febrer de 1979, p. 38-41.

RODON, F., *Recuperació d'imatges de vida i de somnis* (16 de maig de 1987) Exposició Hotel Llevant, Llafranc, 1987.

RODRÍGUEZ AGUILERA, C., *L'Art català contemporani*, Barcelona, Ed. del Cotal, 1982, p.95, p. 112.

ROVIRA BRULL, J.M., "L'Eduard Alcoy i la nit", *Mataróescrit*, núm 16, juliol de 1987.

SALVAT, R., "Eduard Alcoy, a punt de baixar als Inferns" (escrit signat el 22 d'octubre de 1973), *Alcoy. Pinturas. Dibujos. Grabados*, Galeria Punto, València, novembre de 1973.

SALVAT, R., "*Tarot de la pintura*", Eduard Alcoy, Sala d'Exposicions de la Caixa d'Estalvis Laietana, Mataró, maig de 1981.

SANTOS TORROELLA, R. (dir.), "Eduard Alcoy", *Enciclopèdia vivent de la Pintura i l'Escultura catalanes*. Ed. Àmbit, Barcelona, vol I (Ab-Ay), 1985, p. 121-132.

SEABRA, Manuel de, "Sem alcoices nem coios coita a mulher oca...", a *Alcoy* Sala Gaudí, Barcelona, novembre de 1974.

SORDO, E., "Arte en una taberna de Barcelona", *Indice*, 30 de gener de 1953.

VALLÉS ROVIRA, J. , "Alcoy (Gaudí)", *Tele-Exprés*, Barcelona, 24 de desembre de 1976.

VÁZQUEZ MONTALBÁN, M., "El oficio de vivir, el oficio de pintar". *Exposició De la escuela de Barcelona*, Sala Gaudí, Barcelona, 1973.

VÁZQUEZ MONTALBÁN, M., "Gaudí: La sala de las partidas simultáneas y el retorno de Alcoy", *Triunfo*, (Arte. Letras. Espectáculos), núm 493, 11 de març de 1972.

VILA, R., "Alcoy, el pintor de lo fantástico", *El Correo Catalán*. 16 de gener de 1974, p. 3.

VILA, R., "Eduard Alcoy de cap a peus", *El Maresme*, núm 63, febrer de 1979, p. 17-19.

VILA, R., "Una antologia d'Alcoy", *El Maresme*, núm 121, 15 de maig de 1980, p. 25.

